

Облік формування та використання резервів за фінансовими активами банків: модель очікуваних збитків

Метою статті є обґрунтування методичних та практичних засад формування та використання резервів за операціями з фінансовими активами банків. Предметом дослідження є фінансові активи банків, що переглядаються на зменшення корисності. Розкрито методику обліку фінансових активів за амортизованою собівартістю відповідно до МСФЗ 9. Представлено процедуру розрахунку резервів за фінансовими активами, що базується на оцінці очікуваних кредитних збитків. Виявлено, що методика розрахунку очікуваних кредитних збитків залежить від суттєвості зростання кредитного ризику, що оцінюється під час первісного визнання фінансового активу та на кожну звітну дату. Відповідно до критерію суттєвості зростання кредитного ризику виокремлено дві групи очікуваних кредитних збитків: збитки, що ймовірні протягом 12 місяців з дати звіту та збитки, що ймовірні протягом всього періоду визнання активу в обліку. Здійснено огляд методик визнання та оцінки очікуваних кредитних збитків та нарахування процентних доходів за фінансовим активом на момент первісного визнання та на звітну дату. На числовому прикладі розкрито методику розрахунку амортизованої собівартості фінансового активу за таких умов: відсутні ознаки суттєвого зростання кредитного ризику, наявні ознаки суттєвого зростання кредитного ризику, відбулися об'єктивні свідчення зменшення корисності активу.

Ключові слова: банк, фінансовий актив, модель очікуваних збитків, очікувані кредитні збитки протягом 12 місяців, очікувані кредитні збитки протягом періоду визнання, резерв, кредитний ризик.

Учет формирования и использования резервов за финансовыми активами банков: модель ожидаемых убытков

Целью статьи является обоснование методических и практических основ формирования и использования резервов за операциями с финансовыми активами банков. Предметом исследования выступают финансовые активы банков, которые пересматриваются на уменьшение полезности. Раскрыто методика учета финансовых активов за амортизированной себестоимостью в соответствии с МСФЗ 9. Представлено процедуру расчета резервов за финансовыми активами, которая базируется на оценке ожидаемых кредитных убытков. Определено, что методика расчета ожидаемых кредитных убытков зависит от существенности возрастания кредитного риска, который оценивается при первичном признании и на каждую отчетную дату. В соответствии с критерием существенности возрастания кредитного риска выделено две группы ожидаемых кредитных убытков: убытки, вероятные на протяжении 12 месяцев от даты отчета и убытки, вероятные на протяжении всего периода признания актива. Осуществлен обзор методик признания и оценки ожидаемых кредитных убытков и начисления процентных доходов за финансовым активом на момент первичного признания и на отчетную дату. На числовом примере раскрыто методика расчета амортизированной себестоимости финансового актива при таких условиях: отсутствуют признаки существенного возрастания кредитного риска, присутствуют признаки возрастания кредитного риска, произошли объективные факты уменьшения полезности актива.

Ключевые слова: банк, финансовый актив, модель ожидаемых убытков, ожидаемые кредитные убытки на протяжении 12 месяцев, ожидаемые кредитные убытки на протяжении периода признания, резерв, кредитный риск.

Accounting of Formation and Use of Reserves on Banks' Financial Assets: The Expected Losses Model

The aim of the article is a substantiation of methodological and practical principles of formation and use of reserves for operations with financial assets of banks. The subject of the study are financial assets of banks that are viewed for impairment. Methods of accounting of financial assets at amortized cost according to IFRS 9 are revealed. A procedure for calculation of reserves on financial assets is presented that is based on the evaluation of expected credit losses. It is determined that methods of calculation of expected credit losses depend on materiality of credit risk growth, which is evaluated during initial recognition of financial asset, and on each accounting date. According to the criteria of materiality of credit risk growth, two groups of expected credit losses are singled out: losses that are probable within 12 months from the report date and losses that are probable during the whole period of asset recognition in accounting. A review of methods of recognition and evaluation of expected credit losses and accrual of interest income on financial asset at the moment of initial recognition and on report date are performed. Through the numerical example, methods of calculation of amortized cost of financial asset is revealed on the following conditions: there are no signs of a significant increase in credit risk, there are signs of significant increase in credit risk, objective evidence of impairment has took place.

Keywords: bank, financial asset, expected losses model, 12-month expected credit losses, lifetime expected credit losses, loss allowance, credit risk.

Постановка проблеми. При придбанні фінансових інструментів, банки зіштовхуються з ризиком невиконання іншою стороною зобов'язань зі сплати грошових коштів відповідно до умов договору внаслідок погіршення фінансового стану або банкрутства. Такий тип банківського ризику визначається як кредитний ризик – «наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання» [1].

Відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» суб'єкт господарювання на кожну звітну дату повинен оцінити ймовірність зменшення корисності за фінансовими активами та сформувавши резерви відповідно до отриманих показників кредитного ризику [6]. Така вимога значно ускладнює процедуру розрахунку резервів та вимагає від банків вилучення з активного використання грошових коштів для їх резервування на випадок справдження очікувань щодо непогашення заборгованостей позичальниками. Проте підхід, розроблений у відповідь на кризові явища 2008-2009 років, дозволяє банкам тримати в резерві необхідні суми у випадку фактичного зменшення корисності активів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти обліку фінансових інструментів за амортизованою собівартістю, а також формування і використання резервів для покриття збитків за знеціненими активами, розкриті в працях Л.П. Снігурської [2, 3, 4], П.М. Сенища, В.І. Ричаківської, М.Л. Лапішко [2]. Однак, зі зміною підходів до оцінки очікуваних кредитних збитків, багато аспектів визнання зменшення корисності в обліку залишаються нерозкритими, що і визначає актуальність даної роботи.

Метою статті є обґрунтування теоретичних та практичних засад обліку фінансових активів за амортизованою собівартістю з визнанням очікуваних кредитних збитків і зменшенням корисності.

Виклад основних результатів дослідження. Згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», в основу методики формування резервів за фінансовими активами покладено модель очікуваних кредитних збитків [6, п. 5.5.1], що передбачає оцінку ймовірності настання збиткових подій на кожну звітну дату та здійснення відрахувань до резервного фонду відповідно до оціненої ймовірності. Таким чином, суб'єкт господарювання повинен прогнозувати можливі події, що призведуть до неспроможності контрагента погасити свої зобов'язання, та формувати резерви до моменту фактичного настання таких подій. Офіційно МСФЗ 9 набуває чинності з 1 січня 2018 року та повністю замінює МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання і оцінка», в якому затверджено застосування моделі понесених збитків. За моделлю понесених збитків резерви за фінансовими активами формувалися за наявності об'єктивних свідчень зменшення корисності без здійснення прогнозних оцінок. Відповідно, суб'єкт господарювання визнавав збитки, що спричинені минулими подіями та теперішніми умовами, а вплив майбутніх збиткових подій не враховувався. В свою чергу, модель очікуваних збитків, вимагає значного розширення діапазону інформації для оцінки кредитних ризиків, – використання релевантної інформації про минулі події, історичної інформації про фактичні кредитні збитки за аналогічними фінансовими інструментами, поточних показників та прогнозних даних щодо умов економічного функціонування і можливості дебітора вчасно сплачувати грошові кошти відповідно умовам договору.

Варто зазначити, що вітчизняні банки з 2017 року зобов'язані формувати резерви для покриття очікуваних кредитних збитків відповідно до Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями № 351, що розроблене у відповідності з вимогами Базельського комітету банківського нагляду. В Положенні чітко прописана методика розрахунку резервів за активними операціями із застосуванням методу розрахунку на основі дефолту позичальника:

$$CR = EAD * LGD * PD, \quad (1)$$

де EAD – експозиція під ризиком; LGD – частка активів, що буде втрачена внаслідок дефолту; PD – ймовірність дефолту [5].

Враховуючи, що банки зобов'язані вести облік у відповідності з нормативними актами Національного банку України, а складати звітність за МСФЗ (див. Закон України «Про банки і банківську діяльність»), дотримання потребують як Положення № 351, так і МСФЗ 9. Однак, між даними нормативними актами існують певні розбіжності, що ускладнює роботу обліковців в процесі трансформації даних бухгалтерського обліку для складання фінансової звітності.

Процедура розрахунку резервів за фінансовими активами згідно МСФЗ представлена на рис. 1.

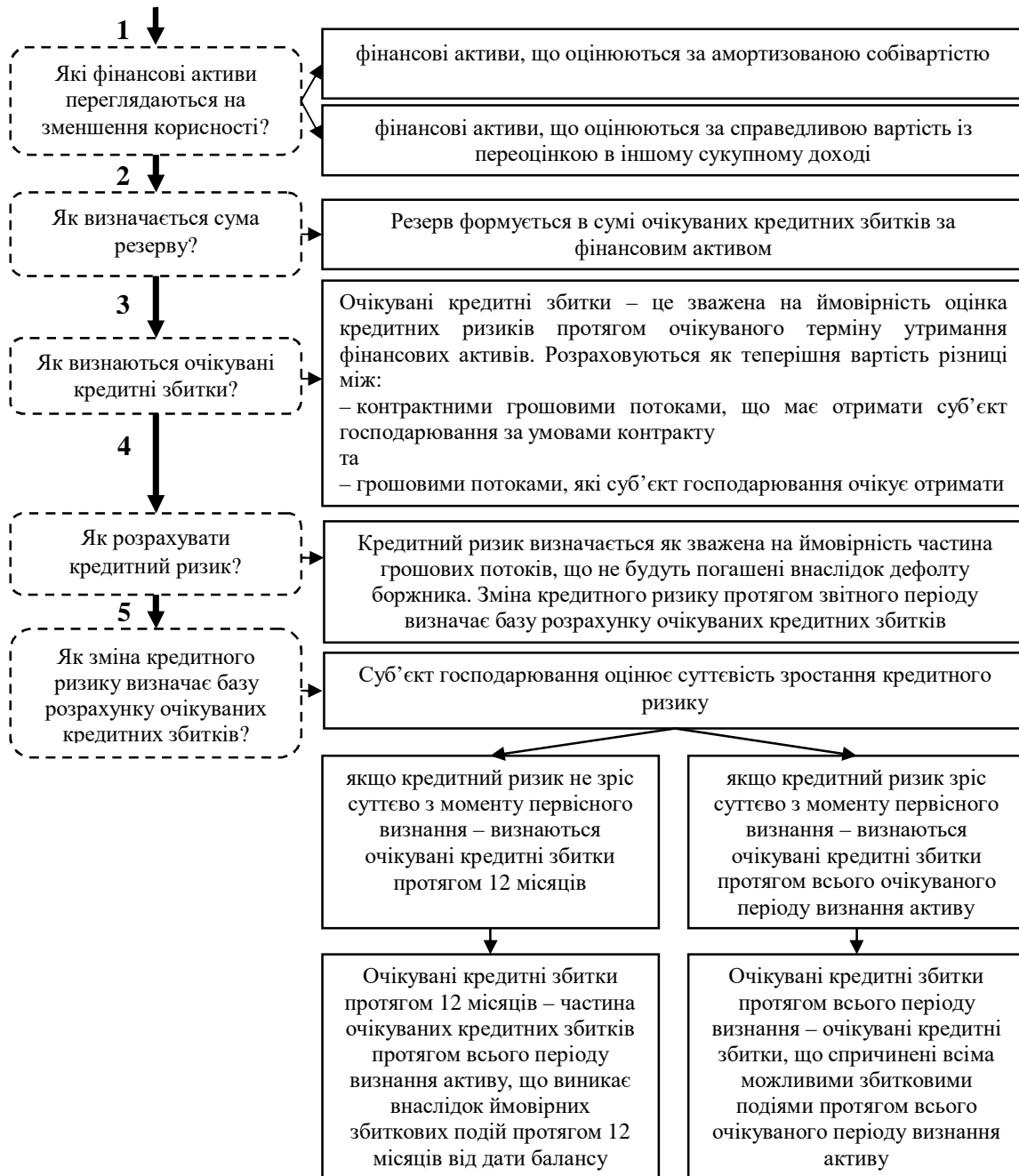

Рис. 1. Процедура розрахунку резервів за фінансовими активами

Джерело: розроблено автором.

Відмітимо, що представлений на рис. 1 спосіб розрахунку очікуваних кредитних збитків застосовується не за всіх умов. Для фінансових активів, що визнані знеціненими на звітну дату, проте за первісного визнання не класифікувалися як знецінені, очікувані кредитні збитки розраховуються як різниця між амортизованою собівартістю без врахування сформованого резерву (GCA) та теперішньою вартістю первісно оцінених грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка [6, п. 5.5.33].

Методика розрахунку процентних доходів за МСФЗ передбачає застосування звичайної та скоригованої ефективної ставки відсотка:

– звичайна ефективна ставка відсотка – ставка, яка точно дисконтує майбутні грошові потоки протягом періоду визнання фінансового активу до теперішньої балансової вартості;

– скоригована на кредитні збитки ефективна ставка відсотка – ставка, яка точно дисконтує скориговані на очікуваний кредитний ризик майбутні

грошові потоки протягом періоду визнання знеціненого фінансового активу до його амортизованої собівартості [6].

Методика розрахунку резерву базується на оцінці суттєвості зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання:

– якщо кредитний ризик не зазнав суттєвого зростання з моменту первісного визнання, розраховуються очікувані кредитні збитки, що ймовірні протягом 12 місяців після звітної дати;

– якщо кредитний ризик зріс суттєво з моменту первісного визнання, розраховуються очікувані кредитні збитки протягом всього очікуваного періоду визнання фінансового активу [7].

При первісному визнанні фінансового активу суб'єкт господарювання має визначити, який період буде основою для розрахунку очікуваних кредитних збитків та яким чином розрахувати процентні доходи. На рис. 2 представлено методику первісного визнання фінансового активу за трьома можливими умовами.

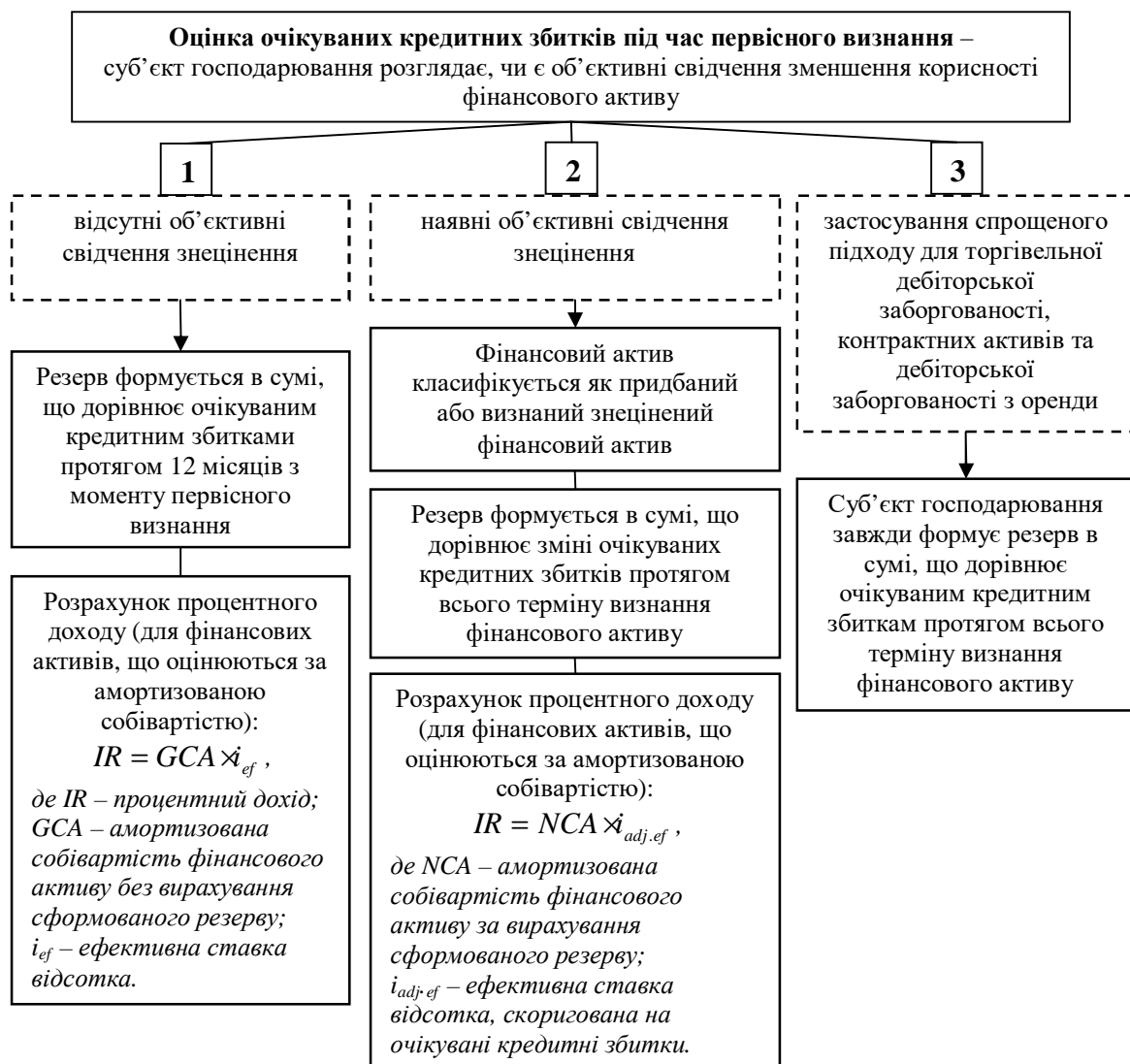

Рис. 2. Методика первісного визнання та оцінки очікуваних кредитних збитків за фінансовими активами
 Джерело: розроблено автором.

Перший підхід стосується придбання фінансового активу, що не є знеціненим на момент придбання, тобто на при первісному визнанні відсутні об'єктивні свідчення зменшення корисності. Другий підхід стосується фінансових активів, що класифікуються як знецінені внаслідок об'єктивних подій вже на момент придбання. Третій – «спрощений підхід» – застосовується до окремих видів фінансових активів – торговельної дебіторської заборгованості, контрактних активів та заборгованості з оренди, що відповідають окремим вимогам. Збитки за такими активами завжди визнаються в сумі кредитних ризиків протягом всього періоду визнання (методика визнання не переглядається за звітну дату), якщо:

- торговельна дебіторська заборгованість і контрактні активи не містять значного компоненту фінансування;
- торговельна дебіторська заборгованість і контрактні активи містять значний компонент фінансування, проте в обліковій політиці прописують розрахунок резерву відповідно до очікуваних кредитних збитків протягом всього періоду визнання активу;
- відносно заборгованості за майно, що передане в оренду, суб'єкт господарювання в положеннях

облікової політики визначає застосування методу розрахунку резерву відповідно до очікуваних кредитних збитків протягом всього періоду визнання активу [6, п. 5.5.15].

Поняття «значний компонент фінансування», що згадане вище, стосується нових правил відображення в обліку доходів за угодами з покупцями. Згідно МСФЗ 15 «Виручка за контрактами з клієнтами» значний компонент фінансування визнається, коли встановлені угодою дати платежів надають покупцю чи продавцю суттєві вигоди від реалізації продукції [8, п. 60], тобто покупець сплачує перед або після отримання товару і часовий проміжок між платежем і фактичним розрахунком досить суттєвий, щоб відчуті вплив зміни вартості грошей в часі.

На кожну звітну дату суб'єкт господарювання повинен формувати резерв для покриття кредитних збитків за фінансовим активом відповідно до оціненого очікуваного кредитного ризику. На рис. 3 представлено 5 можливих підходів до оцінки кредитного ризику та розрахунку процентних доходів за фінансовим активом на дату звіту.

Рис. 3. Методика визнання та оцінки очікуваних кредитних збитків за фінансовими активами на звітну дату

Джерело: розроблено автором.

Бухгалтерський облік

Кредитний ризик за фінансовим активом класифікується як «низький» за наявності певних ознак: позичальник має низький ризик дефолту, може виконати зобов'язання за контрактними грошовими потоками, а зміна економічних умов господарювання в майбутньому не суттєво вплине на можливість виконати зобов'язання [6, п. 5.5.22].

Відповідно до МСФЗ 9 процентний дохід за незнеціненими кредитами розраховується як добуток ефективної ставки відсотка та амортизованої собівартості. При цьому необхідно виокремлювати два види амортизованої собівартості залежно від умов розрахунку кредитного ризику:

1) процентний дохід за фінансовим активом, щодо якого відсутні об'єктивні свідчення зменшення

$$NCA = PB - H_{\text{пог}} \pm A_{\text{різн. за еф. ст. \%}} (PB - H_{\text{пог}}) - P = GCA - P, \quad (3)$$

де NCA (Net Carrying Amount) – амортизована собівартість активу; PB – первісна вартість; P – сформований резерв.

Розглянемо застосування методики обліку кредитних ризиків та формування резервів за моделлю очікуваних збитків на умовному прикладі.

Приклад. Банк надав суб'єкту господарювання кредит в розмірі 600 000 грн. на 5 років. Процентна ставка – 18 % річних. Відсотки сплачуються наприкінці кожного року, основна сума кредиту погашається в кінці терміну кредитної угоди.

На момент первісного визнання кредит не класифікується як придбаний знецінений фінансовий актив. Тому в нульовому періоді банк визнає

корисності, розраховується із застосуванням амортизованої собівартості без вирахування резерву (2):

$$GCA = PB - H_{\text{пог}} \pm A_{\text{різн. за еф. ст. \%}} (PB - H_{\text{пог}}) \quad (2)$$

де GCA (Gross Carrying Amount) – амортизована собівартість активу без вирахування резерву; PB – первісна вартість; $H_{\text{пог}}$ – погашена основна сума боргу; $A_{\text{різн. еф. ст. \%}}$ – накопичена амортизація будь-якої різниці між первісною вартістю та вартістю погашення із застосуванням ефективної ставки відсотка.

2) процентний дохід за фінансовим активом, щодо якого виникли об'єктивні свідчення зменшення корисності, розраховується із застосуванням амортизованої собівартості за вирахування резерву (3):

очікувані кредитні збитки протягом 12 місяців після дати первісного визнання. У випадку банкрутства позичальник не погасить 25 % боргу, ймовірність банкрутства протягом 12 місяців від дати первісного визнання – 7 %. Відповідно, кредитний ризик $CR = 0,25 > 0,07 = 0,0175$ або 1,75 %. Сума очікуваних збитків від зменшення корисності визначається як теперішня вартість різниці між грошовими потоками, що визначені умовами контракту, та грошовими потоками, які суб'єкт господарювання очікує отримати (табл. 1).

Розрахунок амортизованої собівартості та формування резерву представлено в таблиці 2.

Таблиця 1

Розрахунок очікуваних кредитних збитків для першого періоду визнання фінансового активу

Період	0	1	2	3	4	5
Контрактні грошові потоки	-600000	108000	108000	108000	108000	708000
Очікувані грошові потоки (ризик – 1,75%)	-600000	106380	106380	106380	106380	697380
Різниця	-	1620	1620	1620	1620	10620
Сума очікуваних кредитних збитків	$PV = \frac{1620}{(1+0,18)^1} + \frac{1620}{(1+0,18)^2} + \frac{1620}{(1+0,18)^3} + \frac{1620}{(1+0,18)^4} + \frac{10620}{(1+0,18)^5} = 9000$					

Джерело: розраховано автором за даними прикладу.

Таблиця 2

Визнання очікуваних кредитних збитків для фінансового активу, що оцінюється за амортизованою собівартістю, в 1 обліковому періоді

Період	GCA на початок періоду	NCA на початок періоду	Визнання доходу		
			Процентні доходи	Нараховані доходи	Амортизація дисконту/премії
1	$2 = I2_{n-1}$	$3 = I3_{n-1}$	$4 = 2 * i_{\text{еф}}$	$5 = N * i_{\text{звич}}$	6
0					
1	600000	600000	108000	108000	0

Продовження табл. 2

Період	Грошові потоки			Очікувані кредитні збитки	Сума резерву	GCA на кінець періоду	NCA на кінець періоду
	Основна сума	Відсотки	Усього				
1	7	8	$9 = 7 + 8$	10	11	$12 = 2 + 5 + 6 - 9$	$13 = 12 - 11$
0						600000	600000
1	0	108000	108000	9000	9000	600000	591000

Джерело: розраховано автором за даними прикладу.

В обліку відображаються такі проведення:

Дебет Надані кредити	600 000
Дебет Нараховані доходи	108 000
Дебет Резерв під кредити	9 000
Кредит Грошові кошти	600 000
Кредит Процентні доходи	108 000

Кредит Витрати з формування резерву 9 000

На звітну дату (кінець 1 періоду) банк оцінив, чи відбулося суттєве зростання очікуваних кредитних збитків з моменту первісного визнання. Результати

оцінки показали, що очікувані кредитні збитки не зазнали суттєвого зростання і становлять 2,25 %. Очікувані кредитні збитки становлять:

$$PV = \frac{2430}{(1+0.18)^1} + \frac{2430}{(1+0.18)^2} + \frac{2430}{(1+0.18)^3} + \frac{15930}{(1+0.18)^4} = 1$$

3500 грн.

Методика розрахунку очікуваних кредитних збитків та амортизованої собівартості для 2 періоду незмінна (табл. 3).

Таблиця 3

Визнання очікуваних кредитних збитків для фінансового активу, що оцінюється за амортизованою собівартістю, в 2 обліковому періоді

Період	GCA на початок періоду	NCA на початок періоду	Визнання доходу		
			Процентні доходи	Нараховані доходи	Амортизація дисконту/премії
1	$2=I2_{n-1}$	$3=I3_{n-1}$	$4=2*i_{ef}$	$5=N*i_{звич}$	6
0					
1	600000	600000	108000	108000	0
2	600000	591000	108000	108000	0

Продовження табл. 3

Період	Грошові потоки			Очікувані кредитні збитки	Сума резерву	GCA на кінець періоду	NCA на кінець періоду
	Основна сума	Відсотки	Усього				
1	7	8	$9=7+8$	10	11	$12=2+5+6-9$	$13=12-11$
0						600000	600000
1	0	108000	108000	9000	9000	600000	591000
2	0	108000	108000	13500	13500	600000	586500

Джерело: розраховано автором за даними прикладу.

На звітну дату (кінець 2 періоду) банк оцінив, чи відбулося суттєве зростання очікуваних кредитних збитків з моменту первісного визнання. Результати оцінки показали, що кредитний ризик зріс суттєво з моменту первісного визнання і становить 8 %. Банк формує резерви для покриття очікуваних кредитних збитків, що виникнуть протягом залишкового періоду

визнання активу: 8 % – в 3 періоді, 9 % – в 4 періоді, 11 % – в 5 періоді. Очікувані кредитні збитки становлять:

$$PV = \frac{9640}{(1+0.18)^1} + \frac{9720}{(1+0.18)^2} + \frac{77980}{(1+0.18)^3} = 61703 \text{ грн.}$$

Таблиця 4

Визнання очікуваних кредитних збитків для фінансового активу, що оцінюється за амортизованою собівартістю, в 3 обліковому періоді

Період	GCA на початок періоду	NCA на початок періоду	Визнання доходу		
			Процентні доходи	Нараховані доходи	Амортизація дисконту/премії
1	$2=I2_{n-1}$	$3=I3_{n-1}$	$4=2*i_{ef}$	$5=N*i_{звич}$	6
0					
1	600000	600000	108000	108000	0
2	600000	591000	108000	108000	0
3	600000	586500	108000	108000	0

Продовження табл. 4

Період	Грошові потоки			Очікувані кредитні збитки	Сума резерву	GCA на кінець періоду	NCA на кінець періоду
	Основна сума	Відсотки	Усього				
1	7	8	$9=7+8$	10	11	$12=2+5+6-9$	$13=12-11$
0						600000	600000
1	0	108000	108000	9000	9000	600000	591000
2	0	108000	108000	13500	13500	600000	586500
3	0	108000	108000	61703	61703	600000	538297

Джерело: розраховано автором за даними прикладу.

Бухгалтерський облік

На нову звітну дату (кінець 3 періоду) відбулися об'єктивні свідчення непогашення кредиту – 9 % заборгованості за кредитом не буде погашено. Таким чином, втраченою є сума:

$$PV = \frac{108000 \cdot 0,09}{(1+0,18)^1} + \frac{108000 \cdot 0,09}{(1+0,18)^2} + \frac{708000 \cdot 0,09}{(1+0,18)^3} = 54000 \text{ грн.}$$

Сума знецінення активу буде списана за рахунок сформованого резерву та зменшить балансову вартість кредиту. Після об'єктивної події знецінення фінансового активу відбуваються зміни методики визнання очікуваних кредитних збитків та розрахунку амортизованої собівартості:

1) для розрахунку суми резерву за вже знеціненим фінансовим активом оцінюються очікувані кредитні збитки протягом всього залишкового періоду

визнання кредиту – 9 % в 4 році і 11 % в 5 році (умова прикладу):

$$PV = \frac{98280 \cdot 0,09}{(1+0,18)^4} + \frac{644280 \cdot 0,09}{(1+0,18)^5} = 487606 \text{ грн.};$$

2) відповідно до п. 5.5.33 МСФЗ 9 [6] сума резерву за вже знеціненими кредитами визначається як різниця між балансовою вартістю (GCA) та теперішньою вартістю очікуваних майбутніх грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка: $555720 - 487606 = 68114$ грн.;

3) процентний дохід визначається як добуток амортизованої собівартості та ефективної ставки відсотка.

За умовами прикладу, в кінці четвертого періоду очікувані збитки – 9 %. Методика розрахунку є аналогічною як для 4 періоду. Розрахунки для 4 і 5 періодів представлено в таблиці 5.

Таблиця 5

Визнання очікуваних кредитних збитків для фінансового активу, що оцінюється за амортизованою собівартістю, у випадку зменшення його корисності

Період	GCA на початок періоду	NCA на початок періоду	Визнання доходу			Грошові потоки		
			Процентні доходи	Нараховані доходи	Амортизація премії	Основна сума	Відсотки	Усього
<i>1</i>	<i>2=12_{n-1}</i>	<i>3=13_{n-1}</i>	<i>4=2*i_{еф}</i>	<i>5=N*i_{звич}</i>	<i>6=5-4</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9=7+8</i>
0								
1	600000	600000	108000	108000	0	0	108000	108000
2	600000	591000	108000	108000	0	0	108000	108000
3	600000	586500	108000	108000	0	0	98280	98280
4	555720	548017	98643	108000	-9357	0	98280	98280
5	556083	487969	87834	108000	-19803	546000	98280	644280

Продовження табл. 5

Період	Очікувані кредитні збитки	Фактичні збитки за кредитом	Сума резерву	GCA на кінець періоду	NCA на кінець періоду
<i>1</i>	<i>10</i>	<i>12</i>	<i>13=10-12</i>	<i>14=2+5+-6-9</i>	<i>15=14-13</i>
0	9000	0	9000	600000	600000
1	13500	0	13500	600000	591000
2	61703	54000	1703	555720	548017
3	68947	0	68947	556083	487969
4	53763	0	68947	0	0

Джерело: розраховано автором за даними прикладу.

За результатами розрахунків необхідно надати пояснення:

1) сума фактичного зменшення балансової вартості активу (сума зменшення корисності активів) в розмірі 54 000 грн. покривається за рахунок сформованого резерву, що пояснює залишок резерву в розмірі 7 703 грн. (61 703 грн. – 54 000 грн.); списання супроводжується обліковим проведенням:

Дебет Резерв під кредити 54 000
Кредит Надані кредити 38 782
Кредит Нараховані доходи 15 218

2) грошові потоки за фінансовим активом в 3, 4 та 5 періодах зменшуються на 9 % порівняно з очікуваними, що пояснюється фактичним

неотриманням частини грошей за наявності об'єктивних свідчень;

3) в результаті зміни методики розрахунку процентних доходів в 4 та 5 періодах виникає різниця між процентними та нарахованими доходами; цю суму можна відобразити як неамортизовану премію та амортизувати проведенням:

Дебет Процентні доходи – 9 357

Кредит Неамортизована премія за кредитами – 9 357

4) на кінець п'ятого періоду переамортизована сума, що виникла з причин зміни методики розрахунку резерву за знеціненими кредитами, становила 363 грн.; нульове значення було отримано

шляхом коригування суми амортизації премії в цьому ж періоді;

5) резерв в сумі 68 947 грн. не зменшує амортизованої собівартості активу на кінець періоду, оскільки його не використано в процесі діяльності, тож він списується з рахунку резервів та, відповідно, зменшує витрати банку.

Відкритим залишається питання, чи необхідно зменшувати суму резерву за умов зменшення очікуваних кредитних збитків в 5 періоді (попередньо сформований резерв – 68 947 грн., а очікувані збитки – 53 763 грн.).

Висновки. В результаті проведеного дослідження розкрито методику обліку фінансових активів за амортизованою собівартістю та формування резервів для покриття очікуваних і понесених кредитних збитків. Представлено послідовність процедур із визнання кредитних збитків. Визначено, що резерв формується в сумі очікуваних кредитних збитків за фінансовими активами, які, в свою чергу, розраховуються як теперішня вартість різниці між грошовими потоками, встановленими умовами контракту, та очікуваними грошовими потоками з урахуванням кредитного ризику. Виявлено, що методика розрахунку очікуваних кредитних збитків залежить від суттєвості зростання кредитного ризику та розраховується як сума очікуваних кредитних збитків протягом 12 місяців від дати звітності або протягом всього залишкового періоду визнання. Представлено три варіанти обліку очікуваних кредитних збитків та розрахунку процентного доходу при первісному визнанні фінансового активу: відсутність об'єктивних свідчень зменшення корисності, наявність фактичних подій знецінення на дату придбання та застосування спрощеного підходу. Розкрито п'ять можливих варіантів подальшого визнання фінансового активу та розрахунку процентного доходу: несуттєве зростання кредитного ризику, суттєве зростання кредитного ризику, наявність об'єктивних свідчень знецінення, облік активу, що визнано знеціненим при придбанні, та опція «низького кредитного ризику». Теоретичні положення обліку фінансових активів за амортизованою собівартістю та визнання їх знецінення проілюстровано на умовному прикладі, що сприяє апробації цих положень в діяльності бухгалтерських служб суб'єктів господарювання.

Перспективами подальших досліджень є вивчення і розкриття особливостей обліку фінансових активів, що при первісному визнанні були класифіковані як знецінені, а також облікових процедур відображення операцій із відновлення корисності активу та сторнування резерву.

4 Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс]: Затв. постановою Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>

2. Сениш, П. М. Оцінювання фінансових інструментів банку за МСФЗ [Текст]: навч. посібник / П. М. Сениш,

В. І. Ричаківська, М. Л. Лапішко, Л. П. Снігурська. – К.: УБС НБУ, 2009. – 451 с.

3. Снігурська, Л. П. Проблеми формування банком облікової політики щодо кредитів та інших фінансових активів зі зменшеною корисністю (частина 2) [Текст] / Л. П. Снігурська // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 10. – С. 34-46.

4. Снігурська, Л. П. Огляд змін у МСФЗ щодо обліку фінансових інструментів та формування фінансової звітності, запланованих на 2010-2011 роки [Текст] / Л. П. Снігурська // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 1. – С. 44-52.

5. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс]: Затв. постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>

6. International Financial Reporting Standard 9 «Financial instruments» / International Accounting Standards Board. – July, 2014. – 233 p.

7. International Financial Reporting Standard 9 «Financial instruments»: implementation guidance / International Accounting Standards Board. – July, 2014. – 117 p.

International Financial Reporting Standard 15 «Revenue from Contracts with Customers» / International Accounting Standards Board. – July, 2014. – 39 p.

4 References

1. Natsionalnyi Bank Ukrainy. (2004). *Metodychni rekomendatsii shchodo orhanizatsii ta funktsionuvannia system ryzyk-menedzhmentu v bankakh Ukrainy [Guidelines on the organization and functioning of risk management system in banks Ukraine]*. Retrieved 12 December 2016, from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>

2. Senyshch, P., Rychakivska, V., Lapishko, M., Snihorska, L. (2009). *Otsiniuvannia finansovykh instrumentiv banku za Mizhnarodnymy standartamy finansovoi zvitnosti [Evaluation of financial instruments of bank under IFRS]*. Kyiv: UBS NBU.

3. Snihorska, L. (2014). Problemy formuvannia bankom oblikovoi polityky shchodo kredytiv ta inshykh finansovykh aktyviv zi zmenshenoiu korisnistiu (chastyna 2) [Problems of forming of the banks accounting policy for loans and other financial assets with reduced utility (part 2)]. *Visnyk NBU*, No. 10, 34-46.

4. Snihorska, L. (2011). Ohliad zmin u MSFZ shchodo obliku finansovykh instrumentiv ta formuvannia finansovoi zvitnosti, zaplanovanykh na 2010-2011 roky [Overview of changes in IFRS on accounting for financial instruments and financial reporting, scheduled for 2010-2011]. *Visnyk NBU*, No. 1, 44-52.

5. Natsionalnyi Bank Ukrainy. (2004). *Polozhennia pro vyznachennia bankamy Ukrainy rozmiru kredytnoho ryzyku za aktyvnymy bankivskymy operatsiiami [Regulation on the definition of banks in Ukraine the credit risk from active banking operations]*. Retrieved 12 December 2016, from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>

6. International Accounting Standards Board. (2014). *International Financial Reporting Standard 9 «Financial instruments»*. IFRS Foundation Publications Department.

7. International Accounting Standards Board. (2014). *International Financial Reporting Standard 9 «Financial instruments»: implementation guidance*. IFRS Foundation Publications Department.

8. International Accounting Standards Board. (2014). *International Financial Reporting Standard 15 «Revenue from Contracts with Customers»*. IFRS Foundation Publications Department.